

המבשר תורני

ערש"ק פרשת ואתחנן-נחמו
י"ד מנחם אב תשפ"א • גליון 670

צדיקא ופרישא

שנה להסתלקותו לשמי רום של

כבו"ק מרן אדמו"ר ה'עטרת ישראל'
מסאדיגורה זצוק"ל

יריעה נרחבת לזכרו הטהור

זיכרונות נפלאים, עובדות מופלאות,

אמרות טהורות ולקחים בוהקים

תורה מחזרת אחר אכסניה שלה

שבעה להסתלקותו של הגאון

האדיר רבי יואל כהן זצוק"ל:

השיחה הנדירה

שהעניק לסופרי 'המבשר תורני'

ימים טובים לישראל

ייחודו הנפלא של יום חמישה עשר

באב, החל בשנה זו בשבת פרשת

ואתחנן, והסיבה שהשווה ליום

הכיפורים

בנאות דשא ירביצני || הצצה עילאית לטיוליהם המקודשים של צדיקי וגאוני הדורות

❖ ונשב בגיא מול בית פעור: תרגומו של רבי יונתן בן עוזיאל לדברים ופשוו המלא (ג)

❖ וקשרתם לאות על ידך: מעשה נורא של הצלה גדולה בזכות תפילין דרבנו תם (כז) (כז)

וְאַתְחַנֵּן
אֶל ה'

תמונה אותנטית של ה'חוזר' רבי יואל זצ"ל
בחזרת דא"ח כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
בהילו גרו על ראשו

דבר חב"ד אשר היה אל יואל

כתיבה: דוד נחמן רוטנר
משתתפים: דוד נחמן רוטנר, יעקב הייזלר

לקראת מלאות מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן, בעל התניא זי"ע, זכינו לנועם שיח מאלף מפי 'החוזר' של כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, הגה"ח מוה"ר יואל כהן זצ"ל. השיחה שנמשכה שעה ארוכה הפכה להתוועדות רוויה ביאורים עמוקים ונפלאים אודות החידוש המופלא הגלום בתורת הבעל שם טוב, שיטת חב"ד בהנחלת החידוש הזה, ביאוריו של בעל התניא והתמורה שהתחוללה בהם לאחר צאתו מן המאסר, וכן נגיעה מקורית וכנה במצבה של חסידות חב"ד כיום הזה, לאחר הסתלקות אביהם רועם

אד"ר תשנ"ב כאשר ניטל הימנו כוח הדיבור הטבעי בעקבות השבץ המוחי, לא היתה מציאות לפגוש את רבי יואל מעבר לד' אמותיו של הרבי.
רבי יואל לא היה 'יד ימינו' העושה רצונו ואף ההגדרה 'תלמידו המובהק' אינה מביעה נכונה את דמותו כי למעשה היה כ'פה קדשו'. הרבי האחרון מליובאוויטש ששמו התפרסם בעולם בכוחו אשר בפיו, שבעת דברו דברי אלקים חיים היה מאריך במאמרו שעות על גבי שעות עד שנלאו פשוטי העם מלהשיגו, כבר בתחילת הנהגתו כאמור, מצא את רבי יואל ככלי מחזיק ברכה שניחן משמים בכוח זכרון נדיר יחד עם ההבנה הנכונה השנויה במשנת חב"ד.
כאשר החל רוח ה' לפעמו ריתק אליו את רבי יואל ועוד בבחרותו בחר בו לשרת את פה קדשו. ובהיות הרבי כמעין המתגבר בדא"ח היה רבי יואל כחלק בלתי נפרד מהויותו של הרבי בכל אותם ארבעים ואחת השנים וששים וששת הימים כולל הלילות היה רבי יואל כאבר מאבריו של הרבי יומם ולילה לא מש מתוך האוהל פשוטו כמשמעו. אי אפשר היה לראות את פני רבי יואל מבלי לבוא אל חצה"ק ב-770 כי כמו שהרבי לא יצא מחצרו כך רבי יואל.
בעת שראינו את רבי יואל בארה"ק, חשים אנו אפוא בפועל את הסתלקותו של הרבי, וכמשל אותו היהלום גם רבי יואל מתגלל בחוצות תבל בהפצת מעיינות חב"ד ולהשפיע מזיוו על כל ישראל.
רבי יואל שעוד בטרם מונה ע"י הרבי לתפקיד ה'חוזר' מונה בראשונה לכתוב את ה'הנחות' - כהגדרת דא"ח בטרמינולוגיה ה'חב"דית' - המשיך את תפקידו בהפצת

את מפעלו הרוחני של מייסד התנועה שכמאמר חז"ל דבריהם הם הם זכרונם.
לצעירים שבינינו, יש להקדים אי אלה מילים לדמותו של רבי יואל כהן בעולמה של ליובאוויטש ובתנועת חב"ד, אשר לצורך מאמרינו שימש כשגרירה של התנועה בעולם. ידוע ומפורסם משלו של הרב בעל התניא שבעת שנדרש מעמיתיו וחבריו לדעה על אודות השינוי שנקט בהפצת תורת הפנימיות שבמשנת החסידות בקרב המוני פשוטי העם. 'הרב' המשיל את הדבר לאותו בן מלך אשר חלה ואחרי שכל חכמי הרפואה נואשו מלמצוא תרופה למחלתו, הציע יועצו אהובו של המלך לייצור שיקוי תרופתי משחיקת היהלום היקר ביותר המשובץ בכתרו של המלך.
אין ספק, אמר 'הרב', אשר חפצו של המלך ברפואת בנו, יקרה היא בעיניו הרבה יותר מכל הון וערך של ה'יהלום' ובוודאי שבחפצו יתברך להוציא את הנפש הישראלית, בנו יחידו של מלכו של עולם, השקועה בעומקי הבלי העולם הזה, עולה לרצון לפניו לפרוס את פנימיות שעשועי תורתו ולשחקקה בפי המוני העם, ולערכם כשיקוי כדי להעלות ארוכה ומרפא למחלת נפשם הטהורה.
כפרפרזה למשל הזה, ראינו את רבי יואל זצ"ל בהתוועדו אתנו. שכן מי שחוה את הוויית חצר ליובאוויטש ב-40 השנים האחרונות יודע שאיש זה הנראה לעיני בשר ודם כאיש בין אנשים, אינו אלא היהלום שבכתרו של הרבי האחרון מליובאוויטש. במשך 41 שנה ו-66 ימים מיום " בשבט תשי"א כאשר הרבי פתח את מעיינות חכמתו כממלא מקום חותנו זצ"ל בנשיאות חב"ד, ועד יום כ"ז

במסגרת ציון 200 שנה לעלותו לשמי רום של 'הרב' בעל התניא זי"ע, עולה כמאליה ההתעניינות הגדולה בקרב הקהל החסידי ושוחרי לימוד תורת אור שבעת הימים מרן הבעש"ט, אשר בפי תלמידיו תלמידיו המאירים את חשכת הגלות בעם ישראל - להחכים, להבין, ולדעת, את התנועה הקדושה אשר חולל הרה"ק רבי שניאור זלמן, תלמידו של המגיד ממעזריטש ושל מוהרמ"מ מויטבסק זי"ע, בדור השלישי של ממשיכי תורת ה'חסידות' בעם ישראל.
אין זה סוד שבמשך 200 השנים שחלפו מעת עלותו לשמי מרומים של הרב בעל התניא כאשר משנתו עברה ונמסרה מדור לדור, הן בפי צאצאיו וצאצאי צאצאיו ממלאי מקומו בקודש - רועי העם בתנועת חב"ד גופא, והן בקרב מאות אלפי צדיקים וחסידים וותיקים, נשתנו חליפות פניה של תנועת חב"ד כהשתנות פני הדורות, עד שצמצום הדעת בירידת הדורות יצרה מעין 'הבדלי שפה' בין מבקשי האמונה בקרב הקהילות החסידיות השונות לבין תנועת חב"ד. מושגי יסוד במשנת החסידות הפכו לשפת חידות בין אלה לאלה, עד שכאילו נדרש 'מתרגם' ביניהם.
מערכת 'המבשר' כשופרה של תנועת החסידות מצאה לנכון לנצל את הזמן הזה של יומא דהילולא של מייסד התנועה הקדושה חב"ד, כדי ללמוד וללמד ובעיקר להסביר ולפרש אי אלה נקודות השקפה בתנועת חב"ד לשפת הקהל החסידי הרחב.
במטרה טהורה זו, נתוועדו סופרי 'המבשר' עם הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל מתוך תקווה שחפץ ה' בידינו יצליח להרים את קרן התורה והחסידות בישראל, ולהמשיך

דא"ח בכתב ובע"פ וכאשר זכינו לשמוע את דבריו הרי שכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל חי עולמים כמאמרם ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה): "וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים? אלא כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא; רבוננו של עולם אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי' כנסיות ובבתי מדרשות". כל אחת כמה וכמה בשעה שזכינו לשמוע את רבי יואל דולה הוא ומשקה מתורת רבו ככלי ראשון באותו קול ובאותו פה הרי שמאמרם ז"ל הופך למוחשי ממש.

מתוך אותה תחושה עילאית דייקא, ביקשנו אנו להציע את שאלותינו, שאלות המנסרות בעולם החסידות אשר זה עידן עידנים כל שוחר תורת החסידות מבקש למצוא עליהן תשובה. ומי לנו עוד כרבי יואל שיכל להעניק לנו מענה.

יתיי ליה לרבי יואל שנהג טובת עין עם קהל קוראי 'המבשר' ולא רק שהעניק לנו מזמנו היקר, אלא שבמזגו הנוח אף לא קצרה רוחו משאלותינו הטורדות וביאר לפנינו את משנתו כיד ה' הטובה עליו.

החידוש של הפשוטים

הראיון עם רבי יואל נערך בערבו של י"ט כסלו ומטבע הדברים נסובה שאלתנו בפתח הדברים אודות נסיבות יום גדול זה אשר כדברי הרש"ב ע"ה באגרתו אל הריי"צ (אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ח"א ע' ננט) הוא "ראש השנה לדא"ח... תורת הבעש"ט.

אין ספק שבכל עולם החסידות בשעתו ראו את דינו של בעל התניא כדינה של כל תורת החסידות כי אותו צאר הצורר לא החל את התנכלותו לנוטרי גחלת החסידות במאסרו של בעל התניא, שהרי 'הרב' לא היה הראשון שנכלא ונאסר, ולפניו נאסרו הרה"ק רבי שלמה מקארלין ועוד, כך שאלמלא יצא בעל התניא זכאי בדינו היה אותו רשע מכלה בחמתו את כל עוסקי החסידות שתחת ממשלתו וכל מדינת פולין היתה אז תחת שלטון הצאר הצורר.

מכיון שכך ביקשנו מרבי יואל לשמוע מהי תורת החסידות שבפי תלמידי הרבי ר' בער הגדולים זולת התניא? מהי תורתו של ה'נועם אלימלך' ע"ה שרוב עולם החסידות בימינו הם מתלמידי תלמידי? ומה הנחיל בתורת החסידות הרה"ק מקארלין שאף הוא היה מהאריות שבתלמידי המגיד ממעזריטש ע"ה?

בתחילת תשובתו מוסיף רבי יואל ומציין שגם זולת עניין ראש השנה שהזכרנו, הרי יום י"ט כסלו הוא יום ההילולא של המגיד ובכל אופן עלינו להעלות את זכרו ולהגות בתורתו שהרי 'דבריהם הם זכרונם'.

ומוסיף שדבר זה שהגזירה היתה על הכלל מסופר מהרה"ק מרוזין זי"ע (מובא בספר 'מגדיל ישועות' סיפור טז): "פעם אחת קראו את הרב מו"ה זלמן (בעה"ת) לפעטרסבורג על סלעצטווי (משפט) והיה פחד גדול על כל העולם, ולא עליו לבד היה הקאמיסע, רק על ט"ו צדיקים וביניהם גם אבי הצה"ק מו"ה שלום ז"ל מה היה בסוף שעשו כל הצדיקים תפלה וה' היה בעוזרם שנהרג הקייער".

אלא שב'אבן ישראל' (עמ' י"ח) מובא סיפור זה שהגאון ר' משולם ראטה סיפר מאביו כפי ששמע מפי הרה"ק מרוזין: "כל הזמן שהיה הרב בעל התניא זלה"ה בתפיסה, היה אבא זלה"ה עושה כל מיני התפעלויות בעולמות העליונים שיפדה, ובאותו יום שיצא לחירות קם בבוקר וראה קשת בענן ואמר בל"ק: 'בזוה"ק בפרשת נח (דף עב ע"ב) כתוב: 'דיתחי האי קשת בעלמא מתקשטא בגווני נהירין ויתגהרי לעלמא, וכדין צפי ליה למשיח' והיום אני רואה גוונין נהירין בקשת ומשיח עדיין לא בא, אין זה כי אם סימן שהרב הקדוש יצא לחירות' כך שגם הרה"ק מפרוהביטש ראה שמאסרו של בעל התניא היה ענין כללי ולא זו בלבד אלא שגם חזה את ההארה שבאה באותה שעה על כל העולם.

"תורת החסידות ככללה", מסביר רבי יואל, "קשורה כידוע בביאת משיח כפי שמרן הבעש"ט כותב באגרתו אל גיסו שמסרו לידי תלמידו ה'תולדות' זי"ע (הודפס בסו"ס בן פורת יוסף): "... ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה". הרי שכאשר מדובר בהפצת תורת הבעש"ט בודאי שזה קשור אל ביאת משיח. כך שאם אנו מבקשים לדעת מה למד הרבי ר' אלימלך ומה למדו רבי שלמה ורבי אהרן מקרלין, נתבונן נא מה תהיה פעילותו של מלה המשיח ונסנה מצד זה להבין מה היה לימודם שהרי מעין זה היה תורת הבעש"ט.

ידועים דברי הרמב"ן עה"פ (בראשית ב, ג.) בא"ד 'אשר ברא א' לעשות': 'ביום הששי בברך; תוצא הארץ נפש חיה וגו', והיתה

שעה של קורת רוח במחיצתו של 'החוזר'. הגה"ח רבי יואל כהן זצ"ל בשיחה ל'המבשר'

בריאתה קודם זרוח השמש, כענין שכתוב תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון, ואז נברא האדם בצלם אלהים, והוא זמן ממשלתו, שנאמר יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, והוא האלף הששי, כי בתחלתו ימשלו בו החיות הם המלכיות אשר לא ידעו את ה', ואחרי עשיריתו כשעור הנץ החמה ליום יבא הגואל". כי ביום ערש"ק עושים את ההכנה לשבת ובפרט אחר חצות היום אחת ההכנות שהמג"א (סי' רנ סק"א), מביא מכתבי האריז"ל "מצוה לטעום מכל תבשיל בער"ש". כי סעודת שבת תהיה בביאת המשיח אבל הטעימה היא כבר כעת.

והנה איתא (ילקוט שמעוני, ישעיהו רמז תנב): "אמר רבה בר בר חנה עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקדוש ברוך הוא". כלומר שזה יהיה בביאת המשיח וזה מה שמלך המשיח ילמדנו ב'סעודתו' שהצדיקים נקראים בשמו של הקב"ה. וזה יהיה הגילוי החדש שמלך המשיח יגלה, שהרי מלך המשיח לא ילמד אותנו תורה חדשה כי הרי אחד מ"ג עיקרי אמונותינו היא שזאת התורה לא תהא מוחלפת. אלא שהמשיח יגלה את הגילוי החדש ש'הצדיקים נקראים בשמ' והבעש"ט גילה לנו טעימה מאותו גילוי וכל תלמידיו המשיכו ללמדה אחריו, ההבדל בין משנת חב"ד של הרב ובין משנתם של התלמידים האחרים הוא רק באופן ביאור דבר זה.

וזה היה הגילוי היסודי שהבעש"ט התחיל לגלות בעולם, שנשמתו של יהודי גבוה מכל הבריאה כפי שבברכת 'אלוקי נשמה' אנו אומרים 'נשמה שנתת בי טהורה' עוד לפני שאומרים 'אתה בראת'. כי הנשמה הטהורה שנתן הקב"ה בישראל, קודמת היא לבריאת העולם. וזה מה שאמרו ז"ל בבראשית רבה (פ"ח אות ז) עה"פ 'נעשה אדם': 'במי נמלך בנפשותן של צדיקים נמלך', דהיינו נשמות ישראל שעליהן נאמר ועמך כולם צדיקים והם היו לפני הבריאה.

גילוי זה של שגב נשמת ישראל הוא שיתגלה בביאת משיח והבעש"ט החל באותו גילוי. כמאמרו של הרבי ר' בונם מפרשיסחא שאין תואר גבוה יותר מהתואר 'יהודי' וזה אינו מתורת חב"ד אלא תורתו של הבעש"ט.

הגילוי הזה שנשמתו של יהודי נשגבה מכל הבריאה הוא בשני מובנים:

כידוע עיקר פעולתו של הבעש"ט שבה הפך את העולם, היה לקרב את פשוטי העם. ואננם יש בכך גם מובן פשוט שבאותה תקופה היתה ירידה רוחנית גדולה אחרי גזירות ת"ח ות"ט וגם תלמידי החכמים שבדור נפרדו מהם, ואילולא קירב הבעש"ט אותם פשוטים מי יודע להיכן היו מתגלגלים.

אבל פעולת הבעש"ט היתה הרבה יותר מפשטותן של דברים שהרי כאמור ביאתו של הבעש"ט לעולם היתה לקרב את ביאת משיח.

כי זאת היתה הסיבה שהתלמידי חכמים שבאותו הדור נפרדו מפשוטי העם, כי הם לא ידעו את גודל נשמתו של כל יהודי. הבעש"ט אמר שאמונה פשוטה של יהודי – היא עצמותו הפשטית של כביכול. בחב"ד ובפרט הרבי שלנו הרחיב הרבה בביאור

המימרא, אבל המימרא מובאת מכל תלמידי הבעש"ט.

מבואר בכתבי האריז"ל שצמצום האור של כביכול בבריאת העולם היה רק ב'אור' אבל לא ב'מאור', כי תינוקות יודעים שיש אלוקה וכשואלים בשלום יהודי והוא עונה ברוך ה' אין הוא מתכוון על גדולתו יתברך ועל עשר הספירות ושהוא כל יכול וללא גבול, אלא מתכוון לבורא עצמו ואור זה לא נתעלם בצמצום של הבריאה.

כמו למשל כשאומרים על אדם שהוא גאון או צדיק, אין זה בגלל שאנו יודעים מהי גאונותו או צדקתו, אלא שכך אנו מעריכים אותו. גם בהערכה זו הרי אינה דומה הערכה של גאונים אחרים להערכה של יהודים פשוטים, אבל אפילו הגאונים הגדולים ביותר גם הם יודעים שכל הערכתם היא רק ממה שהם רואים, כי את היקף גאונותו באמת – אין איש היודע מלבד אותו גאון עצמו. כלומר: ישנה הגאונות שלו וישנה הגאונות שאחרים מעריכים אותו. אבל גם מה שאותו גאון יודע על עצמו אינה אלא הערכתו שלו את עצמו אבל אין זה הוא בעצמו. רק כשהבן שלו קורא לו 'אבא' הרי הבן מתכוון לו עצמו ללא כל הערכה...

וזה הכוונה שה'מאור' לא נצטמצם, כמאמר הבעש"ט שאמונה פשוטה של יהודי היא ביטוי לעצמותו. כי כאשר יהודי אומר ברוך ה' זוהי גילוי עצמותו כביכול, לא בהערכה ולא בהשגה אלא בעצמותו ית'.

ואלו הם שני הגילויים שנשמתו של יהודי שגילה הבעש"ט. מצד אחד לימד את התלמידים השגות נשגבות בדומה להערכה שאנו מעריכים את הגדול. ומצד שני לימד על גובה נשמתו של יהודי המביאה את גילוי עצמותו ית' בעולם. יסוד דבר זה נמצא בכל ספריהם של תלמידי הבעש"ט שכל אחד ביטא אותם הדברים בדרך משלו, וזה מה שכל החסידים צריכים ללמוד. חב"ד רק הרחיבה את הנקודה אבל הדבר נמצא אצל כולם.

הנקודה של העולם

נפלאים הדברים עד מאוד בשיחו של רבי יואל והוא ממשיך באותו קו, בצורה רהוטה וקולחת, כיד ה' הטובה עליו.

ואכן יהודי היודע את גודל נשמתו ואת גודל התקשרותו אל הקב"ה הרי כל קיום המצוות שלו שונים לגמרי וכל לימוד התורה שלו הוא שונה היא לגמרי. כפי שמבואר בתניא (פרק לג) עה"פ ישמח ישראל בעושיו: "כי ע" האמונה לבדה יבא לקיום כל התר"ג מצות. דהיינו כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי בכח וחיות נפשו בשמחה רבה זו, תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התר"ג מצות מבית ומחוץ" ומסיים שם: "וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמית ממש".

וזה שרמז הרה"ק רבי יהודא ליב הכהן, מתלמידי המגיד, בהסכמתו לספר ה'תניא' שכתב: "ודלה מים מבאר מים חיים, וכעת ישמח ישראל" ושם, מדגיש את המילה ישראל, כי בא לרמוז על הבעש"ט - שהרבי גילה את עיקר תורת הבעש"ט.

וזה גם מה שרמז הרב ז"ל שקרא את ספרו 'תניא' כי תניא הוא אותיות איתן. יש 'איתן' מלשון חוזק ויש 'איתן' מלשון זקנה וזהו מרמז למה שאמרנו כי נשמתו של יהודי הוא 'איתן' מלשון חוזק והוא יכול לעמוד בפני כל הנסיונות הן מתאוות העוה"ז והן משאלות באמונה שעולם המדע מעורר. והכוח של היהודי להתגבר כנגד כל כוחות העוה"ז באה מכח נשמתו שהיא 'איתן' מלשון זקנה כי נשמתו כפי שאמרנו קדמה לבריאתו של עולם ומכאן איתנותה כי היא גבוהה יותר מכל כוחות העוה"ז.

הטעם ששלחו מן השמים את הבעש"ט לגלות דבר זה ייתכן משני טעמים אם בגלל ירידת הדורות שנוקקו לחיזוק ואם בגלל קירבת הדורות אל ביאת המשיח שכאמור אורו מתחיל להתגלות בבחינת 'טועמיה'.

הנקודה השניה שהבעש"ט גילה היא איך להתבונן על העוה"ז. לא בדרך בעלי המוסר הקדמונים בדרך של סיגופים ותעניות אלא בדרך של שמחה. דבר זה השריש הבעש"ט בענין של האמונה בהשגחה פרטית, שבכל חפץ מחפצי העולם רואים את אלוקותו. כי הבורא לא רק משגיח על העולם אלא בכל רגע הוא בורא את העולם. כפי שהרב מביא בתניא (שער היחוד והאמונה פ"א) את מאמר הבעש"ט עה"פ לעולם ה' דברך נצב בשמים: "כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הברואים". העולם

אינו זר להקב"ה.

וכמו שהסברנו שההתבוננות בגודל הנשמה מעניקה ליהודי כוח נשגב להתמודד כנגד כל הוויות העוה"ז ונסיונותיו, כך גם התבוננות זו שהבעש"ט גילה כלפי העולם גם היא מביאה את האדם לעבודת ה' בדרגה נשגבה.

אמנם גם לפני הבעש"ט ידעו את הרש"י הראשון בפסוק בראשית שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, אלא שהווי העוה"ז נראה כמפריע לעבודת ה', אם בגלל תאוות הגוף ואם בגלל טרדות המחשבה. כך, שכאשר למדו שהעולם נברא בשביל התורה וישראל הבינו שיש כאן שני חלקים: המטרה של העולם - והקיום של העולם.

אבל כשיהודי יודע שאין מציאות של ניגוד, כי אין מושג של 'קיום העולם' כי העולם אינו קיים! אלא נברא מחדש בכל רגע ורגע, הרי שבהכרח גם עתה העולם עם כל הוויותיו אינם אלא בשביל התורה וישראל ולא ייתכן שיתנגדו לעבודת ה'.

בחב"ד מסבירים בכך את פירוש המילה 'טבע' שהוא מלשון 'טביעה', כלומר כמו שכאשר חפץ טובע בים אין זה אומר שהמים חזקים יותר מהחפץ, כי אותו חפץ גם בשעה שהוא טבוע מתחת למים הוא לא איבד מחוזקו ורק התכסה במים. וזהו כל 'טבע' העולם הוא רק מכסה את הבריאה, שבראיית העין הפשוטה אין רואים את המציאות האמיתית.

וזה ההבדל בין הנס והטבע, כשאומרים שקריעת ים סוף היה נס, הרי לא שנבראו מים חדשים, אלא אותם המים שלפני רגע וזרמו בטבעם, ברגע הזה עומדים בטבעם כחומה. כל ההבדל בין הרגע הקודם לעכשיו, שברגע הקודם ברא הבורא את המים כמו שבראם בתחילה – ללא שינוי, וברגע זה הבריאה היא משונה, ואם היינו רואים כל רגע שינוי הרי שהיינו רואים שבכל רגע נבראת בריאה חדשה, כלומר כל ההבדל בין נס לטבע הוא רק אותו גילוי!

שתי הנקודות הללו גילה לנו הבעש"ט, שמצד אחד גילה את שגב נשמת ישראל, ומצד שני גילה את ההשגחה הפרטית שהקב"ה בורא את העולם ומהווה אותה בכל רגע

הרבי היה אומר צעריכים ללמד ילד שאם הוא הולך ברחוב ורוצה לשתות, ועובר רכב המוכר שתיה, יש להסביר לילד שבורא העולם הוא שנתן בלבו של הנהג באותו רגע לעבור כאן כדי שהילד יוכל לברך 'שהכל נהיה בדברו', כדי שיידע שהבריאה אינה משהו מן העבר לפני 5773 שנה, אלא שעכשיו ממש 'הכל נהיה בדברו' – בדבר ה'.

שתי נקודות המבט הללו משנות לגמרי את עבודתו של היהודי בעולם. כשהוא יודע מצד אחד שנשמתו גבוהה מכל הטבעיים ומצד שני יודע את מהותה האמיתית של העולם הרי שהוויות העולם אינם יכולים להשכיח ממנו אף לרגע אחד את קיומו של בורא העולם. וכל מה שהעולם נראה כמנגד לעבודת ה' אינו אלא כי זוהי העבודה בעוה"ז - להתגבר ולגלות את הכיסוי וכך היהודי בשגב נשמתו מגלה את פנימיות העולם. העולם נברא בשביל התורה וישראל – היינו שזוהי חפצה של כל טבע העולם שנברא בכיסוי רק בכדי שיגלו את כיסוייה.

הבעש"ט גילה פירוש חדש במאה"כ 'בכל דרכיך דעהו' שלא רק שאפשר להשתמש עם העולם לעבודת ה' לאכול ולשתות כדי שיהיה כוח לעבודת ה' אלא שכל ההשתמשות עם הבריאה אינה אלא כדי לגלות-להעלות את הניצוץ האלוק שבה.

כפי שה'נועם אלימלך' מביא רעיון זה משמו של המגיד עה"פ

..."בחיב"ד מסבירים את פירוש המילה 'טבע' שהוא מלשון 'טביעה': כאשר חפץ טובע בים אין זה אומר שהמים חזקים יותר מהחפץ, כי אותו חפץ גם בשעה שהוא טבוע מתחת למים לא איבד מחוזקו ורק התכסה במים. וזהו כל 'טבע' העולם הוא רק מכסה את הבריאה..."

ממלא מקום, אפילו במקרים שהצדיק לא הניח אחריו צאצאים שימשיכו את דרכו לא נמנעו מלבחור להם אחד מבני החבורה שמוצאים אותו כמיוחד ביניהם ומכתירים אותו לראש החבורה.

גם אם ה'ממלא מקום' אינו משתווה במעלה אל מדרגות הקודש של הצדיק הקודם, הרי שהטלת עול הקודש עליו מעניקה ל'ממלא מקום' כוחות חדשים עילאיים. כפי שאמר ה'חקל יצחק' עה"פ בפ' בהעלותך (במדבר יא. כח) 'אדוני משה כלאם' ופירש רש"י: "הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאליהם – שיהושע אמר למשה שאחר שיטילו עליהם צרכי צבור הם כבר יהיו 'כלים' – מוכשרים למעלות קדושות – מאליהם".

גם חסידי חב"ד לדורותיהם פעלו כך לאחר הסתלקות רועי העדה בכל דורות העבר, ואילו כיום, למרות שכבר חלפו כמעט 20 שנים מאז שהרבי נסתלק לעולמו, קהל חסידי חב"ד עדיין לא התכנסו אפילו לטכס עצה ולבחור להם ראש ומנהיג להמשיך את שושלת ההנהגה. איך יכולים להתקיים ולהמשיך את התקשרותם אל הבעש"ט ותלמידיו בלי אותה התקשרות אל צדיק גשמי בפועל הנחוצה לעבודת ה'?

ב'ילקוט שמעוני' (שופטים סוף רמז עא) נאמר: "כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל עשרים שנה וכתוב אחד אומר והוא שפט את ישראל ארבעים שנה? א"ר אחא מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו". מכאן ראייה שתיתכן מציאות של הנהגת ישראל לאחר ההסתלקות באותו האופן ממש כמו לפני ההסתלקות. בדיוק כמו שהנהיג את צאן מרעיתו בחיים חיותו בעלמא דין כך ממש לאחר הסתלקותו.

אמנם על כל צדיקי הדורות נאמר "לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" וקדושתם הרוחנית והשפעתם קיימת גם לאחר הסתלקותם, אך מכל מקום בדרך כלל ישנו שינוי בתוכן ובאופן ההשפעה ודבר זה בא לידי ביטוי בכך שישנו 'ממלא מקום' המנהיג את הקהל. אך מדברי ה'ילקוט' הנ"ל נלמד שיש לפעמים שההנהגה וההשפעה של הצדיק לצאן מרעיתו הם בדיוק באותו האופן ממש כמו בעת היות הצדיק בעלמא דין בגופם הגשמי.

אצלנו ברור, מציין רבי יואל, שהרבי מנהיג גם עכשיו שהרי רואים זאת בפועל ממש, בכמה דברים. אני זוכר שתחילה תהו רבים: כמה זמן ניתן להחזיק מפעל ענק זה וחשבו במושגים של חודשים אחדים. בפועל רואים אנו שלמרות כל החששות והסברות שום מוסד לא נסגר ואף שליח לא חדל מפעילותו ואדרבה זה רק מתגבר, הולך ומוסיף ביתר שאת ויתר עז. כי זוהי האמת: שהרבי ממשיך להנהיג ולהשפיע מכוחותיו לצאן מרעיתו באותו האופן ממש כמו לפני ההסתלקות. כל מה שמניע היום אברך לצאת לשליחות היא ההרגשה המוחשית שהרבי עומד ושולח אותו ומרעיף עליו מברכותיו. כך שאין פקפוק שהרבי ממשיך להנהיג. כל משמעות ההסתלקות היא רק בנוגע לשינוי במצב של גופו הק' של הרבי, אולם בנוגע לרוחניות ההנהגה שלו אין שום הבדל. כך

בפ' שלח (במדבר טו, יח) 'והיה בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה': "להיות שיש ארץ עליונה והאדם צריך לקדש עצמו בארץ התחתונה עד שיבא למדרגת ארץ העליונה... וזה שאמר כי תבואו אל הארץ, פירוש; כשתפעלו במעשיכם הקדושים לבא אל הארץ העליונה - אזי אשר אני מביא אתכם שמה - למעלה אין סוף ותכלית ... והיה באכלכם מלחם הארץ חלה תרימו, פירוש; האדם הצדיק הזה - שדיברנו בו לעיל, צריך להתנהג שאף כשיעסוק בדברים גשמיים באכילה ושתיה וכיוצא בו יראה שירים ממנו תרומה לה' שביאי הכל אל הקדושה"

היינו, לא רק שצריך לנצל את העולם לעבודת ה' - אחרי האכילה, ואחרי השתיה. אלא שגם האכילה והשתיה - הם עצמם עבודת ה'. שהאדם יידע שכל הליכותיו וההזדמנויות שמזדמנים לו בעניני מסחר וכדומה, אינן אלא הזדמנויות שבורא העולם מזמן לפניו את אותן חלקי הבריאה שרק הנשמה שלו, שאין עוד נשמה כמוה בעולם - רק הוא יכול לגלות אותו ניצוץ האלוקי החבוי באותן חלקי הבריאה.

שני גילויים אלה יגלה מלך המשיח לעת"ל. מצד אחד "עתידיים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה" – שכל ישראל יידעו את שגב נשמתם – ייקראו ע"ש הקב"ה ומצד שני יקויים מאמה"כ "וראו כל בשר כי פי ה' דבר" – שבכל הטבע יראו את דבר ה'.

את שני היסודות הללו גילה הבעש"ט וכל תלמידי הבעש"ט מלמדים אותן, כל אחד עפ"י דרכו בקודש, בחב"ד רק הרחיבו את ההסבר. נחלתם של כל החסידים צריכה להיות שביום הזה יחזקו את התבוננותם בדברי רבותיהם על שתי הנקודות הללו.

הבחירה של החסידים

ברשותו של רבי יואל אנו מבקשים להעלות שאלה על קהילת חסידי חב"ד, שעם כל אי הנעימות והכאב שבה הרי שהיא מנסרת בעולם החסידות:

כידוע שאחת היסודות בחסידות היא ההתקשרות לצדיק, שהבעש"ט גילה שלא יתכן לעלות במעלות ה' כראוי וכנכון בלי להיות מקושר לצדיק. אם עד הבעש"ט סברו שאפשר ללמוד תורה ומוסר מתוך הספרים, בא הבעש"ט והבהיר שנפשו של אדם מטעה אותו ואין אדם מסוגל למצוא את שגיאות נפשו בפועל אלמלא התקשרות עם צדיק במסגרת גשמית.

ודווקא עובדי ה' ומבקשי שמו עלולים ביותר ליפול ברשתו של אותו יצר הצפון בלבו של אדם כמאמרם ז"ל (סוכה נב ע"א): "ואת הצפוני ארחיק מעליכם - זה יצר הרע, שצפון ועומד בלבו של אדם" והגמרא מסיימת שם: "כי הגדיל לעשות - אמר אביי: ובתלמידי חכמים יותר מכולם". כי יצר זה חבוי דוקא בלבות הת"ח עובדי ה' להטעות את עיניהם עד שידמו חלילה את העבירות למצות, ובלי שיתבטל האדם כתלמיד לרב עלול הוא להגיע להיפך ממש.

ובכל מקהלות החסידים, כשנסתלק הצדיק מן העולם מיד מכתירים

ה'חזור'. הגה"ח רבי יואל זצ"ל מאזין ברמ"ח ושס"ה לכל הגה היוצא מפי הקודש (ארכיון ליובאוויטש)

היא המציאות.

הנהגה זו נראית לעין ממש, גם מחוץ לקהל חסידי ליובאוויטש. לדוגמה, לפני 20 שנה אף עיתון לא בא לראיין אותי, מבלי לנתח את הסיבה למה, אבל זו עובדה שהפעילות של ליובאוויטש מהווה עניין גם אצל כלל הציבור החסידי. כך גם באירועים של י"ט כסלו מעולם לא השתתף קהל גדול כל כך כמו עכשיו. כך שרואים במוחש שהרבי מושך יהודים ומרומם אותם ומשפיע עליהם בדיוק כפי שמשך בחייו, הן את הקהילה שלו והן בקרב כלל הציבור החסידי והתורני, ואף על העם היהודי כולו.

אם כן סדר זה שהתחיל עם התגלות החסידות על ידי הבעש"ט של התקשרות לצדיקים, ממשיך הלאה גם כיום בדיוק באותו האופן ובאותו התוקף. השינוי היחיד הוא שאין אנו רואים בגשמיות ממש את הרבי. נעשה "הפסק מקום" כביכול בינינו לרבי אך זה לא משנה את העובדה שהוא ממשיך להנהיג באותו האופן ממש.

אבל בכל זאת מדוע לא יחפשו ממלא מקום חדש כמו שמקובל בכל מקהלות חצרות החסידים, וגם במשך הדורות בחב"ד עצמה? לדירי, וכך גם היא ההרגשה אצל כלל חסידי חב"ד, הנהגתו של הרבי מורגשת ומוחשית ממש. אנו רואים וחשים בפועל, שישנה התקשרות רוחנית בכל תוקפה ללא הסממנים הגשמיים. ועל כך יש לנו ראיה מהנהגת שמשון שעל פי תורה ישנו לפעמים מצב שכזה. אבל גם לדידכו, שאולי כדאי בכל זאת לנסות ולהוסיף כביכול על ידי שנטכס עצה יחד ונחפש וכו' – אענה לכם באמצעות אמרה

שבתקופה זו, מסיבה הידועה אך ורק לבורא עולם ומנהיגו, ההתקשרות שלנו אל הצדיק, אל אדונינו מורינו ורבנו הרבי, היא בצורה זו. כפי שהוזכר לעיל, דבר זה ניתן לראותו במוחש ומי שרוצה יכול גם להרגיש זאת. והעובדה שאכן לא נמצא מישוה שבכלל ניתן להעלות על הדעת לראותו כממלא מקום, זהו מפני שכעת הקב"ה עשה שגם לאחר ההסתלקות הוא מנהיג בפועל ממש כמו לפני.

הרי אנחנו מאמינים באמונה שלמה שהקב"ה ממלא את כל הצטרכויותינו ואם היום אין זה בגשמיות כמו שהורגלנו במשך כל הדורות, הרי שגלוי וידוע לפניו שזה יכול להיעשות, וכך אכן נעשה, באופן אחר.

אך מלבד הנהגה שלנו, ידוע שגם היה לנו רמז מופלא מהרבי עצמו על כך. במאמר הידוע 'באתי לגני', שאמר בעת קבלת הנשיאות ביום יו"ד שבט ה'תשי"א, המבוסס על מאמרו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע שהכין לקראת יום יו"ד שבט ה'תש"י, שיבץ בו את ענין 'כל השביעין חביבין'. והרי הזכרת ענין זה של 'השביעין חביבין' אינו מלשון המדרש שעליו מתבסס המאמר, אלא שהזכיר את 'השביעין' מתוך כוונה מיוחדת. כפי שפירש במאמר, שדור השביעי, כשכוונתו לדורו הוא, דור השביעי מאדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע, יש לו עבודה מיוחדת שתכליתה לסיים את הגלות ולהביא את הגאולה. הרי שרמזו כמעט במפורש לענין זה שהדור השביעי הוא הדור המסיים את העבודה.

..."כשאומרים על אדם שהוא גאון ישנה הגאונות שלו וישנה הגאונות שאחרים מעריכים אותו. אבל גם מה שאותו גאון יודע על עצמו אינה אלא הערכתו שלו את עצמו אבל אין זה הוא בעצמו. רק כשהבן שלו קורא לו 'אבא' הרי הבן מתכוון לו עצמו ללא כל הערכה..."

אז כיצד היא ההתקשרות כיום? הרי גם לפני תקופת הבעש"ט למדו את התורה, אלא שהסתפקו בספרים ולעומתה דרך הבעש"ט היא שחלק מעבודת ה' היא ההתקשרות עם צדיק?

אכן גם כיום ישנה ההתקשרות לצדיק, לרבי. ההתקשרות נעשית על ידי לימוד תורתו, הליכה בדרכיו וקיום הוראותיו וכן בהליכה על האוהל הק' לבקשת ברכה. אחר שכבר נוצרה ההתקשרות הרי שאנחנו מקושרים עם הרבי כי אנו צועדים בדרכו בעקביות, ועל כל שאלותינו אנו מתייגעים ומוצאים מענה מתוך ספריו, וזהי ההתקשרות האמיתית לרבי וזאת יש לנו בפועל ממש.

השינוי של המאמרים

אנו מבקשים לנצל את השעה אחת של קורת רוח שמעניק לנו בתשואות חן רבי יואל, כדי להעלות שאלה נוספת.

כידוע מוצאים אנו במאמרי הרב בעל התניא שינויי סגנון בין התקופה שלפי המאסר שאז נאמרו ה'מאמרים הקצרים' לבין התקופה שלאחריה. אנו מביאים לדוגמא את מאמרו של הרב עה"פ (תהלים עג. כב) בהמות הייתי עמך, שצריך לעשות עצמו כבהמה כמו הסוס העושה רצון בעלי' ואינו דואג אם יחטוף אחר אכילתו וכו'. מאמר זה דומה למאמרי צדיקים שלא כדרך חב"ד. מהו ההסבר לשינוי זה, ואיך חל שינוי זה בעקבות המאסר?

את השינוי הרי אין צורך להסביר שהרי הכל רואים שהמאמרים שלאחר מכן ירדו לעולם בשכל גדול יותר, ויש בכך מעלה גבוהה שהמאמרים ירדו בשכל גדול יותר.

לתוספת הסבר מביא רבי יואל סיפור מימיו של ה'צמח צדק' שקבוצה של חסידים שהתגוררו בעיר שרובה מתנגדים ומלבד שלא היה להם מנין ולא יכלו לפתוח 'שטיבל' משלהם, גם התקשו להסתדר עם השחיטה. כידוע אחד מהחידושים שהרבי שקד על שינויו, היה בענין ה'חלפים המלוטשים' שחסידים לא אכלו משחיטה שאינה ב'חלף מלוטש' (בימינו אין כבר שחיטה אחרת אבל אחת מהמחלוקות הגדולות בשעתו נגד החסידים היתה על הנהגה זו). אותה קבוצה ביקשה להביא שוחט משלהם אבל בידעם את המחלוקת שזה עלול לעורר, באו להימלך בעצתו של הצמח צדק ותשובתו היתה שהיות והרב מסר את נפשו על כך מוטל גם עלינו לקיים את ההנהגה במסי"ג. ואכן הביאו את השוחט. אמנם בתחילה ניסו להסתיר את הדבר, אבל די מהר נתגלה והבי"ד שבעיר זימנו את קבוצת החסידים כדי לדון בעונשם.

תוך כדי הדיון, התבטא אחד הרבנים כלפי החסידים וכינה אותם 'עמי הארץ'. באותו רגע ניגש אחד מהחסידים ונטל ספר מהרש"א, והחל לשאול את הרב פשט באיזה דיבור, וכשאותו רב לא ידע את הסוגיה על אתר, החל האברך להסביר את כל הסוגיה בטוב טעם וכך גולל לפניהם עוד ועוד, עד שהרבנים החליטו למען כבודם לוותר על כל הדיון והעונש.

כשיצאו משם שאלו החסידים את האברך הלז, מה עשית? וכי כך למדת אצל הרבי להתפאר בידענת התורה? השיב אותו חסיד שאכן היה בכך משום מסי"ג, ומכיון שהרבי הורה שיש למסור את הנפש הרי לא היתה לי ברירה אלא למסור את נפשי...

תוכן סיפור זה מסביר לנו שענין ההתבטלות היא לא רק בחדלון המעשה, אלא שיש ביטול גם בעשיית מעשה, כשעושים מעשה היוצא מן הגדר בשעה שיש צורך בכך, ואדרבה זהו 'ביטול' אמיתי.

כי 'שכל' הוא מציאותו של אדם, ואמנם הביטול הפשוט הוא האמונה הפשוטה – קבלת עול, שאין השכל מבינו. אבל הביטול האמיתי הוא כאשר גם השכל מבינו, וזוהי העליה המופלאה שבאה לחב"ד - בהארה גדולה יותר של השכל, וזה שמתבטא בשינוי הסגנון. אולם בנוגע לשאלה איך הרבי הזקן הגיע לכך בעקבות המאסר, הרי שכדבר הזה אנו מוצאים גם אצל יוסף הצדיק, שעל ידי המאסר עלה לגדולה, וכן היה גם אצל הרבי הזקן שע"י המאסר עלה לגדולה, שעיקר דרגותיו קיבל אחר מאסרו. ובלשונו של הרבי הרש"ב שהמשילו אל היות שכותשין אותו יוצא שמנו.

כלומר; השינוי בסגנון שמצאנו אצל הרב אינו במהותם של דברים שהרי את ספר ה'תניא' כתב עוד לפני מאסרו. כל השינוי הוא באופן הגילוי, שאחר המאסר הרחיב בהסברת הרעיונות. וזהו המשל של היות שלפני הכתישה שמנו אגור בתוכו ואחר הכתישה יוצא שמנו בגילוי.

כי כך טבע הקב"ה בעולמו. כמו שאנו רואים שקודם היו רק משניות, אח"כ נוספה הגמרא ואח"כ הראשונים. אין באחרונים חידוש על הראשונים אלא כל אלו הם מדרגות המוסיפים גילוי.

טעמו של רבי יואל הנעים לנו את השעה והותיר בנו טעם של עוד. תורתו של רבי יואל כמעין המתגבר היא ומאתנו נבצר להמשיך עקב מגבלות הזמן וגם רבי יואל נחפז לדרכו להופיע בהתוועדויות נוספות, להביא את דבר חב"ד לקהלים נוספים כיד ה' הטובה עליו...

הגה"ח רבי יואל זצ"ל בנועם שיחו ל'המבשר'

כמעין המתגבר. הגה"ח רבי יואל זצ"ל בהתוועדות (ארכיון ליובאוויטש)

וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלֶנָּה

עובדות מופלאות שנשמעו מפי הגאון החסיד ר' יואל כהן זצוק"ל
בקשר לתפקידו כ'חוזר' של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

אילו היה הגאון החסיד ר' יואל נטוע במקום אחר, שאינו ד' אמותיו של מורו ורבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, בוודאי הייתה דמותו נערכת לעצמה, כאחד מגדולי וגאוני הדור, כענק רוח נאדר בקודש. אולם בעצם, אזי לא היה זה אותו ר' יואל! כי כל הווייתו מהותו ועצמותו הייתה ביטולו המוחלט לרבו, והתואר 'החוזר של הרבי' שהוצמד לשמו הפרטי, הלם אותו ביותר. באמת אמרו, כי המשל השגור במאמרי החסידות - לביטול העולמות לאלוקות - של ביטול שכל התלמיד לשכלו של הרב - קמה וגם ניצבה באופן חי ומוחשי שאין כמוהו בדמותו של ר' יואל.

ואשר לכן, כאשר אנו מבקשים כעת לכתוב על ר' יואל, אין מתאים מכך להביא את שיחותיו שלו, בהם גילה טפח מן החוויות האישיות אותם זכה לחוות בקודש פנימה, מתוקף תפקידו ומכח קרבתו הנדירה לה זכה מאת רבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, בתוספת הבהרות מאירות וביאורים עמוקים, עליהם טבוע חותם כשרון ההסברה הנדיר בה ניחן ר' יואל, זצלה"ה.

קורותיה של התוועדות מופלאה

התוועדות פורים תשי"ח הייתה התוועדות מיוחדת ויוצאת-דופן. אמנם בעת כניסת הרבי להתוועדות, ולכל אורך ההתוועדות - כמעט עד סופה - לא היה ניכר על הרבי שום שינוי מהרגיל, אולם לקראת סוף ההתוועדות היה ניכר שהרבי אמר הרבה 'לחיים', והיו דיבורים מיוחדים מאוד. לאחר מכן אף התברר מאת הרבנית, שבסעודת פורים בביתו לפני ההתוועדות, הרבי קיים את ה'לבסומי' בכוסות גדולים של 'משקה'.

אגב, בהתוועדות זו היה המוזג ר' מרדכי מענטליק. כאשר החסידים המבוגרים הבחינו שהרבי לוקח הרבה 'משקה', אמרו לו שלא ימוזג הרבה כי הדבר עלול להזיק לבריאותו של הרבי. אולם הוא לא שמע להם והמשיך למוזג. באיזשהו שלב הרבי הבחין בעניין, ואמר בבת-שחוק: "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה..."

בתחילת ההתוועדות הרבי אמר שתי שיחות, ואחר כך אמר את מאמר שהתחיל בפסוק "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע". במאמר זה דובר רבות על עניין 'אש"ל' (הוא העץ שנטע אברהם אבינו, ובזכותו התבטלה מחשבתו של המן לתלות את מרדכי על העץ, כדאייתא במדרש).

אחרי המאמר היו עוד כמה שיחות, אך במשך כל זמן זה לא ראו על הרבי משהו מיוחד. רק לקראת סוף ההתוועדות, כשעה לפני הסוף, היה ניכר קושי הדיבור על הרבי. היה לו קשה לדבר. ההתוועדות נמשכה עד השעה ארבע או חמש לפנות בוקר. כך היה קורה לעיתים רבות בשנים ההן, ובפרט בפורים.

יום הפורים חל אז ביום חמישי. בשבת, לאחר התפילה, אחד

המזכירים פנה אלי ואמר שהרבי קורא לי לחדרו.

כשנכנסתי, היה שם גם הרה"ח ר' אברמ'ל שמטוב. הרבי ישב עם הטלית ואמר לנו כדברים הבאים:

"עד אחרי המאמר התאמצתי ואני זוכר; מה היה אחר כך?" - -

- היינו מבולבלים לגמרי. אצל הרבי הרש"ב היו החוזרים נכנסים לרבי וחוזרים בפניו את המאמר, אבל זה היה בכדי שהרבי יעיר

דקות. הרבי ראה שאנחנו מאוד מבולבלים, אז הוא הפסיק ואיפשר לנו לצאת, ואמר שמסתמא יעלו על הכתב את תוכן ההתוועדות (המאמר והשיחות נדפסו בתורת מנחם חכ"ב ע' 177-100).

כמדומני, סיפור זה משקף עניין עמוק מאוד בקשר ובהתאחדות של הרבי עם אלוקות. זו דוגמה מיוחדת ומובהקת לכך שהמציאות עצמה, עם כל עוצמתה, נובעת מתכלית הביטול אל הקב"ה.

כלומר: באחת השיחות שהרבי דיבר באותה התוועדות עצמה,

"...אין מתאים מכך להביא את שיחותיו שלו, בהם גילה טפח מן החוויות האישיות אותם זכה לחוות בקודש פנימה, מתוקף תפקידו ומכח קרבתו הנדירה לה זכה מאת רבו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע..."

ביאר הרבי עניין של ביטול נעלה מאוד, שהיהודי משועבד ובטל כל-כך לקב"ה, עד שהגוף מעצמו עושה כפי רצון העליון. והיינו, כי בדרך כלל האדם עושה מעשיו מדעתו ומרצונו, ואפילו כאשר מעשיו נעשים כרצון ה' ורק מפני ציוויו, הרי סוף-סוף הוא מדעתו מחליט לקיים את הרצון העליון. אמנם ישנו אופן שהביטול הוא כל-כך עמוק עד שבדרך ממילא מציאותו היא בהתאם לרצון ה', ואין צורך כלל בציווי (ועל-דרך מה שביאר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, בהבדל בין אדמו"ר הזקן, שבכל ערב שבת היה מתנמנם מעצמו, כיוון שלמעלה הוא זמן ה'דורמיטא'; ואילו ר' הלל מפאריטש היה נשכב לישון בזמן זה).

הערות ויתקן דברים שצריכים תיקון. פה קרה משהו אחר לגמרי. הרבי ביקש שנשחזר עבורו חלק מן הדברים שנאמרו על-ידו... אך כיוון שהרבי ביקש, התחלנו לחזור ראשי-פרקים ממה שנאמר. חלק מהדברים שאמרנו, היה נראה כאילו הרבי נזכר בהם; אבל חלק מהדברים היה נראה שכלל לא זכר.

יתירה מזו: באמצע הדברים, הרבי הפסיק אותנו ושאל: "מהו המקור של זה?" - היינו מבולבלים מאוד, וכי מהיכן נדע מה המקור למה שהרבי אמר במאמר חסידות? והרבי שאל שוב: "זה ברור אצלכם לגמרי שכך אמרתי?", אז הנדתי בראשי לאות כן. אז הרבי אמר: "אם כך, אחפש על זה מקור". היינו בחדר בערך עשרים

אבל בהתרחשות זו שהיינו עדים לה אצל הרבי, מתבטא עניין עמוק הרבה יותר: בדרך כלל, הביטול של 'בדרך ממילא', מתבטא בכך שהאדם בטל כל-כך עד שפעולותיו נעשות מאליו וממילא בהתאם לעניינים שלמעלה ללא כל ציווי; אמנם כאן מדובר על אמירת עניינים עמוקים מאוד בהשגת אלוקות, דבר שבדרך כלל קשור עם השגת האדם ומציאותו.

ובפשטות: בכדי לומר ולבאר עניינים עמוקים, אדם צריך לייגע את הבנתו ולהפעיל את מציאותו, ואעפ"כ דברים אלו עצמם נאמרו כאילו מאליהם. המצב שבו נאמרו הדברים היה, כאשר מצד גדרי המציאות אדם אינו מסוגל כלל לחשוב לעומק, עד כדי כך שהרבי כלל לא זכר מה שאמר (דבר זה מלמד, שאין המדובר בדברים ידועים הנמצאים במוח הזיכרון, שדברים אלו קל יותר לאומרם גם לאחר שתיית משקה, אלא בדברי תורה עמוקים שהתחדשו בשכלו והבנתו), והיינו שעניין זה עצמו של אמירת מאמר דא"ח עמוק, עניין השייך לחלק המציאות של האדם, נעשה כאילו 'בדרך ממילא', מצד למעלה.

תכלית המציאות, ההבנה וההתעמקות, זה גופא נעשה לא מצד המציאות, אלא מעומק הביטול. נאמרו דברי תורה עמוקים, השייכים לשכל האדם ומציאותו, ודבר זה עצמו נעשה לגמרי לא מצד גדרי מציאות האומר אלא מצד למעלה. לא רק כוח המעשה של האדם פועל מצד למעלה, אלא גם ה'ראש' משועבד לגמרי ועובד לא מצד גדרי האדם אלא מצד למעלה.

בדרך כלל, הביטול והמציאות הם שני עניינים שונים: כאשר הרבי דיבר שיחות ומאמרים, זה בוודאי גם כן גילוי אלוקות. אבל סוף-סוף זה באופן של 'התלבשות' בשכל. הרבי הכין כביכול את השיחות והמאמרים, וחשב עליהם בשכלו; ולאידך, היו זמנים שהרבי היה במצב של 'עד דלא ידע', והיה גילוי אלוקות שלמעלה מהתלבשות. השיחות לא היו מסודרות כל-כך וראו עניינים שלמעלה מטעם ודעת. ועל-דרך המבואר בעניין הנבואה, שזהו מצב של הפשטת הגשמיות. הנביא התבטל לגמרי ממציאותו הגשמית. כל אחת משתי תנועות אלו לחוד הייתה אצל הרבי באופן של פלאי-פלאים.

אבל המיוחד בסיפור הנ"ל הוא, שיש כאן מיזוג של שני הדברים כאחד: מצד אחד הרבי היה במצב של 'עד דלא ידע' ממש, עד כדי כך שלגמרי לא זכר את דבריו ואף שאל אם אנו בטוחים שכך אמר, וביחד עם זה השיחות היו מסודרות, עם שכל עמוק!

ציטוטים מדויקים

זכורני, שפעם הוסיף כ"ק אדמו"ר זי"ע באחת השיחות שהוכנסו אליו להגהה, ציטוט של כמה שורות מתוך הספר "ריסיי לילה" להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין. אבל כ"ק אדמו"ר זי"ע ביקש, שכיוון שהספר אינו תחת ידו, אזי לפני ההדפסה יעיינו בספר לבדוק שהציטוט אכן מדויק.

כשהלכנו לספריה להשוות בין הקטע שכתב הרבי לנכתב בספר, מצאנו שהציטוט שרשם הרבי מהזיכרון היה מכוון לכתוב בספר, ומלבד שינוי במילה אחת או שתיים כל השורות היו מדויקות! (הדברים נדפסו בליקוטי שיחות חלק ה' עמ' 86).

מדובר בספר שנכתב בדורות האחרונים, והרבי זכר בעל-פה ממש מילה במילה! אגב, מלבד הזיכרון המופלא שממחיש לנו סיפור זה, הוא מעיד לכאורה גם על הערכתו וחביבותו של ספר זה ומחברו בעיני הרבי זי"ע.

אני זוכר סיפור דומה מהתקופה הראשונה לנשיאותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע. בשנת תש"א, בחודשים הראשונים לאחר קבלת הנשיאות של הרבי באופן רשמי, התחלנו ללקט ולהדפיס את השיחות שהרבי דיבר במשך השנה הקודמת, תש"י, שנת האבלות על חותנו, הרבי הריי"צ, ואת חלקן הרבי אף הגיה.

פעם, כאשר כ"ק אדמו"ר הוציא את אחת השיחות לאחר הגהתו ומסרה למזכירות. המזכיר, הגה"ח ר' חיים מרדכי אייזיק חדקוב זצ"ל, העביר לי את השיחה ופתאום עיני צדו את אחד המראי-מקומות שהוסיף הרבי – "ספר חסידים סימן תתשכ"ט" – כשעל אותיות הסימן יש סימון של קו לאורך המילה.

הדבר הפליא אותי, ולא הבנתי מהי כוונת הדברים ומה עלי לעשות. כ"ק אדמו"ר זי"ע כבר עזב באותה שעה את 770, אז נכנסתי לחדרו של הרב חדקוב זצ"ל ושאלתיו מה לעשות. הוא עיין בעלי ההגהה ולא ידע מה לומר לי. תוך כדי דיבור, הטלפון במשרד צלצל ויצאתי מהחדר אל הפרוודור. לאחר כמה רגעים, יצא הרב חדקוב וקרא לי אל המשרד. הוא אמר לי, שזה עתה כ"ק אדמו"ר זי"ע התקשר וביקש שיאמר לי שהמראה מקום המסומן בקו הוא נכון, והסיבה שהוא היה מסומן בקו היא מפני שכתב זאת מהזיכרון כיון שהספר לא היה מצוי בחדרו ולא רצה לסמוך על כך, לכן הוא סימן זאת בקו כדי שלא ידפיסו זאת לפני בדיקה. כעת, משהגיע לביתו, הוא בדק בספר ומצא שאכן העניין נמצא בספר חסידים

כוחו של ה'נשיא'

גמורים ובבחינת מרכבה לאלוקות, אעפ"כ כתוב: "אברהם - יצא ממנו ישמעאל", "יצחק - יצא ממנו עשו". כלומר: למרות שישמעאל לא נחשב זרעו של אברהם אבינו, כמו שכתוב "כי ביצחק יקרא לך זרע", ובנוסף לכך כתוב שישמעאל עשה תשובה בסוף ימיו, ומובא בספרים שזה היה מכוחו של אברהם, בכל זאת - ישמעאל נחשב כאילו יצא מרשות אברהם אבינו! ונמצא, שבמובן מסוים המשכת הקדושה של אברהם אבינו הייתה בהגבלה. זה הגיע עד מקום מסוים, ואילו בדרגה נמוכה יותר לא נמשכה קדושה זו. לכן הייתה יכולה להיות מציאות של "יצא ממנו". ואותו הדבר לגבי יצחק שיצא ממנו עשו. מה שאין כן יעקב אבינו "מיטתו שלימה". אצל יעקב אבינו, הקדושה היא בלי גבול. היא חודרת ונוקבת עד למטה מטה.

וזהי השייכות בין עניין הנשיא לכך שהוא ניצוצו של יעקב אבינו. עניינו של הנשיא שייך ליעקב אבינו ה"מבריח מן הקצה אל הקצה". לכן השפעת הנשיא שייכת לכל יהודי, ובכל מצב בו הוא יימצא. אין בזה שום הגבלות. באיזו דרגה שרק יהיה האדם, יש לו שייכות אל הרבי, וע"י שייכות זו הוא יכול לצאת מכל הבלאטע (הבוץ). ההשפעה של הרבי זה עניין הנוקב ויורד עד למטה מטה ביותר. כאשר הרבי מסתכל על מישהו, נותן לו דולר, מברך אותו או כותב לו מכתב, זה משפיע עד הסוף. הוא יתגלגל לכאן ולכאן, אבל בסופו של דבר זה נוקב ומשפיע. זה קשור לעצם מהותו. זהו תוכן הסיפור הנ"ל: הרבי הריי"צ ראה את אותו יהודי בתרפ"ט, ואילו הסיפור אירע בתש"י, אחרי עשרים שנה! ובכל זאת הרבי אמר בוודאות, שכיוון שהרבי ראה אותו, בוודאי יהיה בסדר. הראייה של הנשיא נוקבת ויורדת עד התהום!

לי. נכנסתי מיד לרבי והרבי שאל אותי האם היהודי ההוא מתאכסן אצלי, ואמרתי לרבי שכן. הרבי אמר שצריך להדריך אותו כיצד לנהוג, והחל לפרט מה עלי לומר לו.

לאחר זאת שאלתי את הרבי האם היה צריך לומר בתפילות השבת את הנוסח 'זמן מתן תורתנו'. הרבי אמר: "הרי יש פסק דין בשולחן ערוך אדמו"ר הוקן"? כלומר הרבי אישר את הדברים שאת נוסח 'זמן מתן תורתנו' הוא לא היה צריך לומר בשבת. דבר זה רק חיזק אצלי את הפלא מדוע הרבי כן איחל לו 'א פרייעלכער קבלת התורה', הרי יום ה' בסיון אינו זמן נתינת התורה וקבלתה? כרגיל בימים טובים, ביום השני של החג לקראת סוף היום, נטל הרבי את ידיו לסעודה וערך התוועדות. באחת השיחות החל הרבי לדבר על המבואר באריכות במאמרי חסידות, שמ"ט ימי העבודה של ספירת העומד 'ממשיכים' גילוי אלוקי שבערך עבודתו של האדם, ואחר כך מתגלה מלמעלה ביום החמישים הארה שלמעלה לגמרי מערכם של הנבראים - בחינת התורה שניתנה מסיני מעצמותו של הקב"ה. אלא שבשיחה זו חידש הרבי, שבתורה שלמעלה מערך הנבראים שניתנה בסני, בה עצמה יש שתי דרגות: יש עניין שאינו קשור כלל לעבודת האדם והוא קבוע ועומד לכל ישראל כאחד, בלי שום הבדלי דרגות בהכנה לקבלת התורה. עניין זה קשור לתאריך ו' סיון, ועליו אנו אומרים בתפילה 'זמן מתן תורתנו'; ויש עניין בתורה שעל אף היותו למעלה מערך הנבראים, בכל זאת יש לו שייכות כלשהי לעבודתם, ולכן התגלותו היא בסיום עבודת ההכנה אליו. עניין זה מתגלה ביום החמישים לספירתו הפרטית של כל יהודי, אז הוא מסיים את עבודת ההכנה לקבלת התורה (תוכן הדברים נדפס בליקוטי שיחות ח"ג עמ' 1001, ובהערה 23 שם).

כששמעתי שיחה זו קיבלתי תשובה לשאלתי. עתה הבנתי היטב את הנהגתו של הרבי באותה שבת. אז התבהר לי מדוע בכלל הזכיר הרבי את קבלת התורה ומדוע חילק זאת לשני עניינים: בתחילה אמר הרבי 'גוט שבת, גוט יום טוב', ולא הזכיר כלל את מתן תורה. זאת כיוון שיום ה' בסיון אינו יום מתן תורה והדין הוא שאין אומרים בו 'זמן מתן תורתנו'; רק אחר כך, כדבר בפני עצמו חזר ואמר 'א פריילעכער קבלת התורה'. זהו עניין נוסף שקיים רק ברוחניות העניינים ולכן זה נאמר כהוספה וכדבר חידוש.

סיפור זה הוא דוגמה אחת מני רבות לדייקנות המופלאה בהנהגתו של הרבי: כל פרט וכל תנועה מכוונים גם על פי ההלכה וגם על פי שורשם של הדברים ברוחניות.

—————❖—————

החומר נלקט מן הספר בדרכי החסידים, ומגיליונות מעיינותיך, תחינו.

בשנת תש"י, לפני שהרבי קיבל על עצמו את הנשיאות באופן רשמי, ביקש ממני אבי (- הרה"ח ר' רפאל נחמן) ז"ל להיכנס אל הרבי, על מנת לבקש ברכה על קרוב משפחה שהתדרדר מאוד ביראת-שמים.

באותו זמן לא היה סדר מסודר של 'יחידות', ומי שרצה נקש בדלת ונכנס. כך גם נהגתי אני, נקשתי על דלת חדרו של הרבי ונכנסתי. סיפרתי לרבי על הקרוב הזה, וביקשתי ברכה שיחזור לדרך הישר.

הרבי שאל אותי: "בן כמה הוא?" לא ידעתי בבירור את גילו והתחלתי לנסות לחשב בן כמה הוא. הרבי אמר לי: "אני אומר לך בשביל מה אני שואל. אני רוצה לדעת האם בתרפ"ט, כשהרבי (הרי"צ) היה בארץ- ישראל – הלה ראה אותו."

אז אמרתי לרבי, שאני יודע בבירור שהוא אכן ראה את הרבי הריי"צ. הפנים של הרבי הרצינו מאוד, והוא היה מהורהר לכמה רגעים. אחר כך הפטיר ואמר: "אויב אזוי, אלץ וועט זיין גוט" (אם כך, הכול יהיה בסדר).

עברו כמה שבועות, והתגלגל הדבר באופן כזה שאותו קרוב משפחה אכן חזר והתקרב מאוד לחיי תורה ומצוות. אין ספק שהאמירה של הרבי הועילה לנושא; אבל אעפ"כ הרבי תלה זאת בעובדה שנפגש עם הרבי הריי"צ, שבכוחה לפעול שיחזור למוטב.

אפשר להוסיף מעט הסברה לסיפור מופלא זה: הרבי דיבר כמה פעמים על המובא בספר 'קהלות יעקב' שראשי התיבות של תיבת נשיא הם 'נ'יצוצו ש'ל י'עקב א'בינו". מה הפירוש בזה? מדוע נשיא קשור ליעקב אבינו יותר מאשר לאברהם ויצחק, שגם היו אבות של כלל ישראל?

אלא שאברהם ויצחק, למרות שהם עצמם היו צדיקים

סימן תתשכ"ט (השיחה נדפסה בתורת מנחם – התוועדויות, ח"א ע' 23, ושם בהערה 21).

א פריילעכער קבלת התורה

היה זה בשנת תשכ"א, אז חל חג השבועות ביום ראשון בשבוע (ובחול"ל - גם ביום שני). בשבת שלפני החג, ה' בסיון, התארח אצלי יהודי מארץ-ישראל. בסעודת ליל שבת, תוך כדי שאנו מדברים, הוא סיפר שלא מזמן הוא ביקר ביפן.

כששמעתי את הדברים קלטתי, שבמהלך ספירת העומר הוא חצה את קו התאריך. הסטתי את תשומת ליבו לכך שיש שאלה הלכתית גדולה בנוגע לקביעת היום טוב של חג השבועות לגביו. זאת לפי שיחתו של הרבי שלפיה יש לנהוג את חג השבועות ביום החמישים לפי ספירתו של האדם עצמו. לפי שיטה זו, אותו יהודי שהגיע מיפן לארצות-הברית, היום טוב של שבועות שלו אינו ביום ראשון אלא באותה שבת ה' בסיון.

הסברתי את הדברים לאורח, ואמרתי לו שלפי עניות דעתי עליו לחזור ולהתפלל תפילת ערבית של שבת ויום טוב, וכן לעשות קידוש פעם נוספת ולהזכיר את עניין המועד. אלא שכיוון ששיטת הרבי לא הייתה ברורה די הצורך באותן שנים, אמרתי לו שכדאי להשתדל לשמוע מפורשות מהרבי את דעתו בעניין. הצעתי לו, שלמחרת ביום שבת, יחכה עד סיום המנין של הרבי, אז הרבי עובר בין האנשים בצאתו מבית הכנסת ואומר לסובבים "גוט שבת", ובהזדמנות זו יאמר לרבי שתי מילים: "הייתי ביפן".

הוא עשה כהצעתי, ועמד בצד השביל בו עובר הרבי, וכיוון שרציתי לראות כיצד יגיב הרבי עמדתי גם אני על ידו. הרבי עבר ובירך את הנוכחים "גוט שבת" כהרגלו, ואותו יהודי אמר לרבי "הייתי ביפן". מיד, ללא כל שהיות, חזר הרבי ואמר לו: "גוט שבת, גוט יום טוב". הרבי המשיך צעד אחד קדימה, אך מיד נעצר וחזר והסב את פניו לאחור ואמר לו: "א פריילעכער קבלת התורה" (קבלת התורה בשמחה).

היהודי ההוא לא הבין כל כך מה שקרה, אז הסברתי לו שיש לו פסק-דין ברור שעליו לחוג ביום זה את חג השבועות.

כשלעצמי התפלאתי מאוד על כך שהרבי הוסיף ובירך אותו בברכת "א פריילעכער קבלת התורה": אמנם קביעות היום טוב של שבועות הוא ביום החמישים לספירה הפרטית, אבל יחד עם זאת הלא 'זמן מתן תורתנו' הינו ביום ו' בסיוון, ואם כן יהודי זה שעבר את קו התאריך ויום החמישים שלו הוא בה' בסיון, אין שייך אצלו עניין קבלת התורה בחג השבועות שלו, ומדוע אמר לו הרבי "א פריילעכער קבלת התורה"?

בלילה, לאחר תפילת ערבית, מסרו לי מהמזכירות שהרבי קורא